

kén, ahol a múltban több alkalommal is középkori emlékeket találtak. Az árkokból néhány alkalommal régészeti szempontból nem értékelhető, 19. századi kerámia került elő. Több esetben jól megfigyelhető volt, hogy a szennyvízvezeték árkat egy igen vastag, újkori feltöltési rétegbe ásták bele.

LISKA ANDRÁS

337. Sarkad, 21. számú lelőhely

(Békés megye) Sza, Kö

2003. június 18–19-én régészeti felügyeletet és megelőző feltárást végeztem a Sarkad, 21. számú lelőhelyen létesített gázvezeték nyomvonalán. A munkára a Piac tér 1. szám alatt épült „fecskeház” gázellátását biztosító vezeték miatt került sor. A 40 m hosszú, 0,5 m széles árkat kézi erővel ásattuk ki. Régészeti objektumot nem tudtunk megfigyelni, csak 7 db szarmata, illetve középkori edénytöredéket találtunk.

MEDGYESI PÁL

338. Sárbogárd, Hatvan-puszt

(Fejér megye) I

2003. január 29-én terepbejárást végeztünk Fejér megye több településén, ahol légi fotózás alkalmával 2001–2002-ben feltehetően középkori erődítményt lokalizáltunk.

Sárbogárd központjától 3,5 km-re DK-re, az örspusztától É-ra fekvő halastó É-i végében található egy sziget. A mindig is vizenyős terület legmagasabb pontján, a 220 m hosszú, 50–60 m széles, megközelítőleg ÉNy-DK irányú sziget É-i végén fekszik a vár.

Mivel víz veszi körbe minden oldalról, nem tudtunk magába a várba bemenni, így az adatokat is csak a légi fotó és a távoli megfigyelések alapján tudjuk megadni. A körárok által védett terület átmérője kb. 26–30 m lehet. Az árkok szélessége 6–8 m. A légi fotó és a helyszíni szemle alapján valószínűsíthető, hogy az árok külső részén sánc volt. Jelenleg a vár K-i és Ny-i oldalánál csak néhány méter széles szárazföldszakasz található, majd közvetlenül a halastó. A vár területe füves, kis részét bokrok, fák valamint nád fedi.

MIKLÓS ZSUZSA – TEREI GYÖRGY

339. Sárpilis határa

(Tolna megye) Kö?

A sárpilis bekötőúttól D-re, a vízpart mentén húzódó kis részben a várdombi határba is átnyúló középkori faluhelyet Balogh András régészhallgató terepbejárása nyomán Ódor János Gábor jelölte térképre. Közös terepbejárásukon a 92,6 m-es HP körül köveket találtak. Adataik nyomán 2003. április 23-án bejártam a rendkívül intenzíven jelentkező római és középkori lelőhelyet, de templomra utaló nyomot nem találtam, sem a HP körül, sem a lelőhely délebbi részeinek erre alkalmasnak tűnő kisebb kiemelkedésein.

Temető: A templomhelyre vonatkozó egyetlen adatunk Wosinsky híradása: „A község mostani temetőjében igen keskeny téglából épült középkori kápolnának alapfala van.”

A napjainkban a falu közepére került temető régi részének közepén feltűnő kiemelkedés található; Balázs Kovács Sándor néprajzkutató közlése szerint ezt mesterségesen hordták össze – Wosinsky látogatása után –, hogy a vízből kiemelkedjen. A dombon és környékén a századforduló körüli (1890–1910 k.) temetkezések találhatók, amelyek körül a földben tégladarabok is láthatók, ám ezek kora nehezen meghatározható.

A jelenlegi körülmények között a helyszínen ennél több nem állapítható meg; az építményt bizonyosan teljesen megsemmisítették az újkori temetkezésekkel. Wosinsky adatainak megbízhatóságát ismerve elfogadhatjuk közlése hitelességét, bár Pilis középkori templomáról semmiféle egyéb forrással nem rendelkezünk.

K. NÉMETH ANDRÁS

340. Sárvár, Bajti, Rába-meder

(Vas megye) Ró?

Kiss Péter tájékoztatása alapján a nyári alacsony vízállást kihasználva helyszíni szemléket végeztünk a víz alatti régészeti lelőhelyen. Célunk az érintett folyószakaszok és a lelőhelyek helyzetének megismerése volt, hogy későbbi esetleges kutatások során rendelkezünk a szükséges helyismerettel.

A lelőhelyen Kiss Péter tájékoztatása szerint korábban Sosztarics Ottó végzett geodéziai felmérést. Kőhal-mokat és cölöpöket figyeltek meg, melyeket hídpillérként értelmeztek. A cölöpökből mintát vettek, ezek római korinak bizonyultak.

A 2003. június 27-én végzett víz alatti felderítés során, a helyszínen erős áramlást és kis látótávolságot tapasztaltunk. A lelőhelyet, amely köves felület és famaradványok formájában jelentkezett, könnyen megtaláltuk. A terület átvizsgálása közben helyszínrajzot készítettünk.

A lelőhely köves sáv formájában jelentkezett. Dél, vagyis az áramlás felől élesen elválik környezetétől. Egy kereszt irányban fekvő hatalmas (60×20×1060 cm-es) gerenda áramlás felőli oldalán csak kavicsos üledék van, míg a másik oldalon köves sáv található. A kövezés mintegy 2 m széles sávban rézsútosan keresztezi a medret. Helyenként nagyon intenzívvé válik, de nem figyelhető meg struktúra. Feltehetően ezeket az intenzív foltokat interpretálták pillérként. Három cölöpöt is sikerült megfigyelnünk, ezek közül egy már kidőlt állapotban van. A cölöpök kerek keresztmetszetűek, 15–20 cm átmérőjűek. A két álló cölöp a köves sáv két szélén található, távolságuk 1,5 m. A jelenség folyásirány szerinti alsó oldalán kevésbé markánsan válik el környezetétől. A kimosott kövek még 10 méterre is beborítják a medret, de lazán, elszórtan állnak.

Véleményünk szerint a híd hipotézist megfigyeléseink nem erősítik meg. Valószínűbbnek tartjuk, hogy a lelőhely egy kiépített gázló volt. Hasonló, lekövezett római átkelőt franciaországi víz alatti kutatás során is találtak. A cölöpök a gázló két szélét jelölhették. Figyelemre méltó, hogy a cölöpök közti út közel azonos szélességű a római szekerek nyomtávjával (1,2–1,4 m). A kérdést azonban csak szondázó ásatással lehetne eldönteni.

A szemlén részt vettek dr. Gaál Attila, Egyházi Dóra, dr. Grynaeus András, Jakucs Gábor, dr. Annie Dumont, Jean-François Mariotti régészek, valamint a Győri Búvár SE búvárai.

TÓTH JÁNOS ATTILA

341. Sárvár, Faképi-dűlő II.

(Vas megye) R, B, Ró, Á

2003. szeptember 10. és november 14. között a Nemzeti Autópálya Rt. megbízásából megelőző régészeti feltárást folytattunk a Sárvárt északról elkerülő 88-as út keleti csomópontjában (5. sz. lh.).

A terület neve az 1960-ban készült 1:10 000-es térképen Faképi-dűlő. A *Vas megye földrajzi nevei* (Szerkesztő: Balogh Lajos és Végh József, Szombathely 1982) című kötetben, ahol a nyolcvanas években épült soproni út is megtalálható, *Faképi-dűlőként* emlegetik. Az új műút azonban kettévágta ezt a területet és a keleti rész a Szaput-alja dűlő nevet kapta. Az újabb 10 000-es felméréseken a terület Városi-mező néven szerepel. A lelőhely keleti részén az elmúlt évben már folytattunk régészeti feltárást, és ekkor a Faképi-dűlő elnevezést használtuk. Mivel az út nyugati oldalán folytatódik a késő bronzkori és a kora középkori lelőhely, szintén a Faképi-dűlő nevet használtuk II. jelzéssel, az objektumokat is folytatólagosan számoztuk 300-tól kezdve 570-ig.

A lelőhely egy egykori folyómeder (Szaput-árok, Gyöngyös, Ős-Rába) bal oldali teraszán található. Egy lankásan kiemelkedő széles terasz, melynek tengerszint feletti átlag magassága: 153 m. A talajminták alapján, az alacsonyabb területeken erőteljesen jelen volt egy nádas-sásas növényzet, melyet feltehetően ártéri erdő vett körül. A terület déli részén több helyütt is sikerült megfigyelni az egykori medret. A 2002-es tavaszi, illetve a 2003-as őszi terepbejárások során a teraszt délnyugatról határoló sekélyebb részen túl kiemelkedő, hosszúrkás, nagyjából kelet-nyugati dombháton is kerámiatöredékeket figyeltünk meg. Ez a terület a 88-as út sárvári keleti bekötőágának nyomvonalába esik.

A feltárást a Vas Megyei Közútkezelő Kht. által kitűzött területen folytattuk, annak csaknem egészén elvégeztük a humusztalást. Az előzetes terepbejárás és a lelőhely keleti részén tett régészeti megfigyelések is indokolták ezt. A lehumusztalt terület a műszeres felmérés alapján 5681,95 m². A megnyitott területen 270 objektumot számoztunk, de ezen belül a bontás során újabb objektumokat is elkülönítettünk, ami nem kapott újabb számot, csupán jelzéssel láttuk el.

A humusz átlag vastagsága 30–50 cm, csupán a terület északkeleti és délkeleti végében érte el a 70 cm-t. Sajnos a szántás mélysége, a rétegtani bolygatottság, illetve a humusztalás módszere nem tette lehetővé a rétegtani megfigyeléseket. A megnyitott területen több korszak emlékei kerültek elő. Az objektumok korszakonkénti besorolása a mosatlan anyag alapján történt nagyjából.

Valószínűleg az út túloldalán megfigyelt *rézkori település* is tovább folytatódott a területen. Egyelőre feltételezhetően ide sorolhatjuk az alapárkos építményeket.

Az ásatáson előkerült régészeti jelenségek többsége a *késő bronzkori* urnamezős kultúrához tartozik. A leletanyag elsődleges megfigyelése alapján annak több periódusa is képviselteti magát. A lehumusztalt területen mindenütt megtalálhatók az egykori település objektumai. Több cölöpszerkezetes építményt tudunk megkülönböztetni a területen. A felszín kopottsága miatt nem sikerült a házak padlószintjét megfogni, és igen kevés korhatározó lelet került elő belőlük. A telepen többféle, 6–8–14 cölöpből álló házszerkezetek kerültek elő. Tájolásuk is eltérő, 3 belőlük nagyjából K–Ny irányú, a legnagyobb és egyben legnyugatibb feltárt ház É–D irányú. A bronzkori telep objektumaihoz tartozott több tárolóverem, ezek általában felső részükön tölcselesen összeszűkülnek, majd az alsó felük kiöblösödik, általában kevés leletanyaguk van. A telephez sorolhatjuk a rendszerbe nem illeszkedő cölöplyukak nagy részét, és több kérdéses funkciójú gödröt is. Főleg a terület déli részén találhatóak a nagyméretű agyagkitermelő gödrök, amelyekben a leggazdagabb telepanyag gyűlt össze. A leletanyag nagy részét a kerámia szolgáltatja, de előkerültek csont- és kőeszközök, egyéb használati tárgyak, orsógombok, bronztárgyak, tű, kés, ár, véső.

Eddig egyetlen biztosan *késő római kori* objektumot különítettünk el, egy földbe mélyülő, nagyjából É–D irányú, ágasfás-szelemenés szerkezetű házat. Igen sok kerámia, terra sigillata utánzat, állatcsont, kevés fémtárgy került elő belőle.

A területnek főleg az északi és nyugati felében kerültek elő *kora középkori* objektumok (*Árpád-kor*). Bográctöredékek, hullámvonal- és csigavonaldíszes kerámia, korsótöredék került elő belőlük és több igen rossz állapotban megmaradt vastárgy. Ehhez a korhoz soroljuk egyelőre feltételezhetően a terület keleti szélén előkerült árkokat, a tavalyi árkok és a szuperpozíció alapján. Igen kevés leletanyaguk volt. A telephez tartoznak még tárolóvermek, egy kemence, gödrök.

FARKAS CSILLA

342. Sávoly határa

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ró, A, Á, Kö, Kk, Kú

2003. december 28–29-én terepbejárást végeztünk a település közigazgatási területén rendezési tervhez kapcsolódó régészeti örökségvédelmi hatástanulmány előkészítéseként.